
Подальший розвиток внутрішнього туризму області вбачається у розширенні спектру 1-2 денних екскурсійних маршрутів за рахунок залучення до них нових природо-географічних об'єктів перш за все Передкарпаття, Малого Полісся, Розточчя, які наразі обмежено представлені у туристичних маршрутах області та залучення в маршрути об'єктів життя й діяльності провідних історико-культурних, мистецьких, політичних постатей області: композитори — Б. Вахнянин (м. Стрий, м. Львів), Є. Козак (с. Колодне, м. Львів), М. Колесса (м. Самбір, м. Львів), О. Нижанківський (м. Стрий) та ін.; художники та скульптури — К. Устиянович (с. Вовків, с. Довге), М. Дзиндра (сміт Брюховичі), І. Труш (м. Львів) та ін.; громадські діячі — Є. Коновелець (с. Зашків), С. Бандера (с. Воля-Задеревацька, м. Стрий, м. Дубляни, м. Львів) та ін.

Література:

1. Білецький М., Котик Л. Карпатсько-Подільський рекреаційний район України: сучасний стан і перспективи розвитку / Туристичні послуги на світовому ринку як фактор розвитку міжнародного туризму : зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. — Львів : ЛІЕТ, 2018. — С. 244-255.
2. Білецький М., Котик Л. Туризм як інноваційний вектор розвитку господарства Львівської області // Сучасні проблеми розвитку туризму в Україні : зб. матер. міжнар. наук. практ. конф. — Львів : Галич-Прес, 2019. — С. 77-87.
3. Божук Т. Туристичні об'єкти України: оціночні судження і спроби популяризації / Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. — Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2020. — С. 201-214.
4. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua>.
5. Котик Л.І. Виклики туризму Львівської області в умовах «коронавірусного холоду» // Соціально-гуманітарний вісник : зб. наук. праць. — Вип. 35. — Харків : Новий курс, 2020. — С. 141-142.
6. Туроператор «Відвідай». URL: <https://vidviday.ua>
7. Управління туризму та курортів ЛОД. URL: https://old.loda.gov.ua/turyzm_na_lvivshchyni

Тарас ГРИНЧИШИН

Культурно-інформаційний центр «Сокіл», Народний дім м. Бібрка

ЗАПОВІДНІ ОБ'ЄКТИ І ПАМ'ЯТКИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА БІБРЕЧЧИНІ

Місто Бібрка – давнє (перша згадка – 1211 рік), проте одне із 20 найменших міст України (налічує до 4 тис. мешканців). Бібрська міська територіальна громада попри означення «міська» у назві, має переважно сільський характер – у її складі, окрім центру та смт (містечка) Нові Стрілища ще 44 сільські населені пункти.

Одним із найважливіших векторів розвитку громади є туризм та рекреація. Цьому сприяє близькість до обласного центру (30 км), знаходження на важливому автошляху Н09 (Львів–Івано-Франківськ–Мукачево), різноманітність, відносна малопорушеність та мальовничість ландшафту, багатство об'єктів природної і культурної спадщини. Останні, однак, ще слід належно пізнати.

Річ у тім, що шлях формування Бібрської МТГ є доволі нетиповим: її більша північна частина до адміністративної реформи 2015–2020 років становила західну половину колишнього Перемишлянського району, що нині повністю увійшов у склад новоствореного Львівського. Натомість менша південна доти належала до колишнього Жидачівського району (більшість території якого тепер включено до значно розширеного Стрийського). Тут у 2015 р. встигла постати самостійна Новострілищанська ОТГ з 11 населених пунктів, яку, проте, разом із ще п'ятьма сусідніми селами у 2000 р. було долучено до вже сформованої Бібрської

громади. Така різноманітність походження зумовила те, що посадовці із центру громади менш ознайомлені із новоприєднаними територіями та їхніми привабами, що, проте, становлять значний культурний та туристичний інтерес [2].

Задля уточнення розрізненої інформації було проведено звірку даних із різних друкованих та онлайн публікацій з оригіналами розпорядчих документів 1963–1995 років загальнодержавного та обласного рівня. Цю роботу майже завершено і уточнені переліки незабаром буде опубліковано на електронних ресурсах громади, проте вже зараз можна підбити певні підсумки.

Найбагатшою є архітектурна спадщина громади. Серед пам'яток архітектури є сім національного значення: замок, руїни оборонної вежі та колишній костел у с. Свірж, костел у м. Бібрка, оборонна вежа у с. П'ятничани, дерев'яна церква у с. Волощина, дерев'яна дзвіниця у с. Глібовичі.

Пам'яток архітектури місцевого значення налічується 59. Із них 38 у м. Бібрка, у т. ч. муровані церква, каплиця, каплиця-усипальня, давня школа, лікарня, аптека, адмінбудівля, колишні пошта, друкарня, будинок товариства «Сокіл», плебанія, садиба та 26 житлових будинків, 19 з яких складають єдиний ансамбль забудови головної площі міста (ще 7 суміжних будівель втратили статус пам'ятки після ретельнішого обстеження).

Решта пам'яток знаходяться у довоколишніх населених пунктах. Це муровані храми у селах Бертишів, Великі Глібовичі, Глібовичі, Лани, Любешка, Підгородище, Підмонастир, Під'ярків (про нього див. нижче), Романів, Свірж, Стоки та Стрілки, дерев'яні церкви у Квітневому (колишні Жабокруки), Лопушній, Орішківцях та Селиськах, школи у Підгородищі, Романові та Селиськах, народний дім у Глібовичах і читальня у Під'яркові [5].

Окрім того, ще низка будівель в громаді, таких, зокрема, як решта дерев'яних церков (усього їх тут 10), колишній костел у Соколівці та інші, вартує уваги й отримання охоронного статусу в майбутньому, а деякі з них вже потрапили в категорію «щойно виявлені об'єкти культурної спадщини» та запропоновані до внесення до Переліку об'єктів культурної спадщини [1].

На жаль, чимало пам'яток архітектури, а передусім – сакральних споруд, статус яких не передбачає проведення у них інших робіт, окрім реставрації, натомість вже зазнали нефахово проведеного ремонту і різних «доповнень», а в окремих випадках – значної перебудови. Найбільш яскравим і свіжим прикладом є проведена у 2021–2022 роках зусиллями однієї з місцевих релігійних громад реконструкція каплички на пагорбі у м. Бібрка, середини XIX ст., що «пам'ятала» ще відвідини Івана Франка та Уляни Кравченко і навіть не є власністю цієї громади, а знаходиться на балансі міської ради. Найбільш прикро, що місцеві люди, які займаються подібними «покращеннями», зазвичай щиро й непохитно переконані у доцільності саме такого вкладення своїх зусиль та немалих коштів.

Водночас, найбільш контроверсійною, зокрема з огляду на сьогоднішній день, є категорія пам'яток історії. Усього таких виявлено 16 – усі, окрім однієї, місцевого значення. Цікавість становлять пам'ятники на честь скасування панщини у смт Нові Стрілища, селах Підгородище та Під'ярків, пам'ятник тверезості у Підгородищі, будинки, де проживали чи бували видатні українські діячі у Вільхівці, Романові та Суходолі. Натомість, решта це поховання часів 2-ї світової війни й повоєнних років та відповідні радянські пам'ятники (Бібрка, Глібовичі, Н. Стрілища, Репехів, Романів, Свірж) [5], частина з яких тепер, ймовірно, підпаде під процеси деколонізації. І навпаки, чимало місць дійсно української історичної пам'яті хоча вже відомі, але, на жаль, досі ще не отримали належного статусу.

Схожа ситуація з пам'ятками монументального мистецтва, їх (місцевого значення) було вісім. Три пам'ятники комуністичним діячам у м. Бібрка вже зникли, тож зараз цей статус мають лише пам'ятники Тарасові Шевченку у смт Нові Стрілища, селах Баківці, Лани і Соколівка та Іванові Франку у с. Романів [5].

Серед уже відкритих і досліджених пам'яток археології, які вже отримали відповідний статус місцевого значення (усіх 15), є поселення давньоруського часу й черняхівської культури поблизу сіл Кологори (3), П'ятничани, Свірж, Сенів (4), Соколівка (3) та

давньоруські городища біля сіл Мостище і Підгородище (2) [5].

Серед об'єктів природно-заповідного фонду (усі вони – місцевого значення) є два ландшафтні заказники («Романівський» і «Свірзький»), парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва XIX ст. у м. Бібрка та чотири ботанічні пам'ятки природи (три з яких знаходяться у с. Свірж та ще одна – у с. Репехів, усі – вікові дерева) [6].

Трохи арифметики: Бібрська МТГ є однією із 73 ОТГ Львівської області (1,37%), при цьому її площа становить 433,9 кв. км – 1.99% площі області (21 831.97 кв. км), тобто в 1,45 рази перевищує середній розмір громади в області. Число об'єктів ПЗФ на території громади (7) становить 1,73% усіх об'єктів ПЗФ на Львівщині (404), а їхня сумарна площа (934,55 га) лише 0,54% площі усього ПЗФ області (173 577,81 га). Отож, якщо в області його об'єкти сукупно займають 7,95% загальної її площі, то на території громади – лише 2,15% (площу обох місцевих заказників, до речі, у 1997 р. було дещо зменшено порівняно з початковою).

Тобто, якщо за числом об'єктів ПЗФ Бібрська громада є типовим «середнячком», то за їхньою величиною відверто «пасе задніх». Відтак, зважаючи на багатство й збереженість ландшафтів громади та задекларований рекреаційний напрямок її розвитку, актуальним виглядає створення на її території ще хоча б одного, достатньо великого за площею (принаймні близько 2,5 тис. га – для доведення до середньообласного показника, або й значно більше) об'єкту ПЗФ – наприклад, регіонального ландшафтного парку.

Окремо слід зазначити, що в довідкових електронних ресурсах, на які нині орієнтуються більшість відвідувачів – гостей громади, існують непоодинокі помилки та непорозуміння: Трапляються вони, на жаль, і в офіційних документах.

Так, згадану вище дерев'яну дзвіницю – пам'ятку архітектури національного значення (охоронний № 469) у с. Глібовичі (колишня назва – Свірзькі Глібовичі), деякі популярні ресурси, повторюючи помилку в одному з офіційних джерел [3, 5], відносять до більш відомого с. Великі Глібовичі, де, звісно, теж є дзвіниця. Подібно у с. Лани в усіх переліках зазначено дерев'яний храм 1725 р. побудови, проте він був, ймовірно, лише попередником нинішнього мурованого з 1818 р. Потребує докладнішого з'ясування ситуація у с. Під'ярків, де давній храм згорів ще на початку XX ст., пізніше, облаштовану у пристосованій споруді церкву було розібрано у 1990-х, а з давнини залишилася лише мурована дзвіниця. Непоодинокі теж випадки, коли давня назва храму, зазначена в пам'яткоохоронній документації, не відповідає відомій широкому загалу його нинішній посвяті (титулуванню) [5].

Досі жодним чином не ознаковано три об'єкти ПЗФ у с. Свірж (вікові дуби, липи та ясен), тож зацікавленому відвідувачу доводиться вгадувати поміж багатьох гарних великих дерев різних видів, що оточують територію місцевого замку. Парк Чайковських у м. Бібрка ознаковано, проте знаходиться він на південній околиці міста, натомість у нарисі про цей парк у «Вікіпедії» [4] координати та фотографії вказують на два сквери у центральній частині міста.

Усі ці та інші недоліки інформування про об'єкти природної та культурної спадщини громади, що викликають значне зацікавлення, передбачено виправити за підсумками нашої нинішньої роботи. Також її результати буде передано колегам із відповідних підрозділів обласного органу державної влади. Сподіваємось, це матиме наслідком не лише усунення помилок в документації, а й більш об'єктивне інформування потенційних туристів та екскурсантів, що відвідають територію громади.

Література:

1. Історико-архітектурний опорний план м. Бібрка. Основне креслення. М 1:5000 / Розроблено ПП «Белзький мур», 2020.
2. Історичні та культурні об'єкти // Бібрська міська рада: офіційний сайт. URL: <http://www.bibrka-rada.gov.ua/pro-misto/istorychni-ta-kulturni-obyekty.html> (дата звернення: 01.10.2022).
3. Пам'ятки архітектури Перемишлянського району // Вікіпедія. URL: <https://bit.ly/3TYLYYx> (дата звернення: 01.10.2022).
4. Парк XIX століття (Перемишлянський район) // Вікіпедія. URL: <https://bit.ly/3MSQryF>

(дата звернення: 01.10.2022).

5. Перелік пам'яток Львівської області // Вікімедіа Україна: блог громадської організації. URL: <https://blog.wikimedia.org.ua/2012/09/11/lviv-2> (дата звернення: 01.10.2022).
6. Території та об'єкти природно-заповідного фонду // Львівська обласна військова адміністрація. URL: <https://loda.gov.ua/useful-info/34860?authorId=17111> (дата звернення: 01.10.2022).

Світлана НОВИЦЬКА, Любов ЯНКОВСЬКА

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ В РЕКРЕАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Ресурси поверхневих вод Тернопільської області представлені річками, озерами, водосховищами, які є придатними для відпочинку населення на всій своїй протяжності, або частково. Вони прикрашають ландшафт, створюють сприятливий мікроклімат, дозволяють відпочиваючим займатись водним спортом, катанням на човнах і інших моторних і безмоторних засобах, рибалкою, пляжно-купальним відпочинком.

Основними видами рекреаційної діяльності на водоймах Тернопільської області є купання і сонячні ванни, рибалка, відпочинок на узбережжях, катання на човнах. Сприятливий для цих цілей період починається практично на усіх водоймах області на початку червня і закінчується наприкінці серпня. Для водно-спортивної рекреації сприятливий період триває з квітня по жовтень.

Основу гідромережі Тернопільської області складають річки, яких налічується близько 2400, при чому переважна більшість – це річки з довжиною менше 10 кілометрів (лише 120 річок області мають довжину більше 10 км). Частка малих і найменших річок в загальній кількості водотоків складає 98,5 % [179]. Річки належать до двох басейнів: басейну Дністра, який займає 82 % території, і басейну Прип'яті – 18 %. Більшість річок безпосередньої рекреаційної ролі не відіграють, але вони надають різноманітності і мальовничості ландшафту і, за певних умов (наприклад, чистота води, впорядкування пляжів), можуть вабити до себе рекреантів.

Великих природних озер на території Тернопільської області немає, маленькі (площею у десятки і сотні квадратних метрів) є в багатьох місцях. Майже всі вони карстового походження. Озера Тернопільщини не придатні для пляжно-купального відпочинку, але є цікавими для наукової і пізнавальної рекреації.

Оскільки на Тернопільщині природних озер мало і вони невеликі, то зарегулювання течій річок в будь-яких їх частинах дає можливість більш повного використання водних рекреаційних ресурсів. Великого значення набуває освоєння багатих рекреаційно-оздоровчих ресурсів штучно створених водойм – водосховищ і ставків, особливо тих, що знаходяться у населених пунктах зі сприятливими для відпочинку умовами, за рахунок чого зростає їх рекреаційна ємність у результаті збільшення довжини берегової лінії і площі акваторії, зменшується сухість повітря, знижується спека, покращується психоемоційний стан рекреанта. Яскравим прикладом може послужити Тернопільське водосховище, як складова РЛП “Загребелля”, яке у літній період служить головним місцем масового короткотривалого відпочинку місцевого населення. Також наявність значних за площею водосховищ створює умови для розвитку спортивних видів рекреаційної діяльності: гребля, парусний спорт, водний туризм. В басейнах річок розташовано 886 ставків і 26 водосховищ, що свідчить про інтенсивне зарегулювання річкового стоку. Їх площа складає 8370 га. Рекреаційний потенціал ставків є досить низьким, оскільки більшість з них мають глибину 0,5-1,5 м, зарослі рослинністю і заболочені, їх береги не пристосовані до розвитку масової рекреації (зокрема купання та прийняття сонячних ванн), але мальовничі береги ваблять рекреанта на пікніки,